

האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים

היוזמה – מרכז לידע ולמחקר בחינוך

ועדת המומחים לנושא :

חינוך לערכים – קווים מנחים למדידה והערכה

חומרי רקע למפגש מקוון

מרכוזת הפעילות : ד"ר נירית טופול

יום שלישי, 14.7.2020

יום שלישי, 14.7.2020, מפגש מקוון בנושא המפגש בין זהות פרטיקולרית לאוניברסלית

<p align="center">מושב ראשון: זהות אזרחות ודת</p> <p>פרופ' אבי שגיא, אוניברסיטת בר אילן, שלושת היסודות שמכוננים את חיי החברה בישראל: זהות, אזרחות ודת; הרצאה ודיאלוג עם חברי הוועדה</p> <p>פרופ' רון מרגולין, אוניברסיטת תל אביב, לימודי היהדות בחינוך הממלכתי: עבר, הווה ועתיד</p> <p>מר אורן יהי שלום, אוניברסיטת חיפה – זהות ישראלית, יהודית, חילונית והומניסטית במבחן הערכים</p> <p>דיון בהנחיית פרופ' ירון להבי, מכללת דויד ילון, חבר ועדה</p>	<p align="center">10:45-9:00</p>
<p align="center">הפסקה</p>	<p align="center">11:00-10:45</p>
<p align="center">מושב שני: חינוך ומפגש בין דתי</p> <p>פרופ' זהבית גרוס, אוניברסיטת בר אילן, חברת ועדה – המפגש הבינדתי בהשכלה הגבוהה</p> <p>ד"ר נג'ואן סעאדה, מכללת בית ברל ומכללת אלקאסמי – חינוך לאזרחות דמוקרטית בחינוך האסלאמי בישראל</p> <p>גב' מיכל דה-האן, סגנית מנהל מינהל החינוך הדתי (פדגוגיה), משרד החינוך – על העשייה במשרד החינוך במפגש הבינדתי</p> <p>דיון בהנחיית ד"ר נחומי יפה, אוניברסיטת תל אביב, חברת ועדה</p>	<p align="center">12:30-11:00</p>
<p align="center">הפסקה</p>	<p align="center">12:45-12:30</p>
<p align="center">מושב שלישי: לימודי אזרחות והחברה הדתית</p> <p>פרופ' הרב יהודה ברנדס, ראש מכללת הרצוג - יהדות, זכויות אדם וזכויות אזרח</p> <p>ד"ר נחומי יפה, אוניברסיטת תל אביב, חברת ועדה – ערכים דמוקרטיים בחברה החרדית</p> <p>דיון בהנחיית פרופ' זהבית גרוס, אוניברסיטת בר אילן, חברת ועדה</p>	<p align="center">14:00-12:45</p>

תקצירי הרצאות (לפי סדר הדוברים)

שלושת היסודות שמכוננים את חיי החברה בישראל (זהות, אזרחות ודת) – פרופ' אבי שגיא

בהרצאה זו אבחן בצורה אנליטית את הקשרים בין שלושת היסודות המכוננים את חיינו בחברה הישראלית: זהות, אזרחות ודת. לתפיסתי, הזהות איננה מותנית באזרחות, האזרחות היא המצע המשותף והדת היא אחד האפיונים של הזהויות המרכיבות את החברה. כלומר, אחד מאופני הזהות היהודית היא זהות דתית, וזוהי הטעיה לזהות את המרחב הציבורי עם המרחב הדתי.

לימודי היהדות בחינוך הממלכתי: עבר, הווה ועתיד – פרופ' רון מרגולין

בהרצאתי הקצרה אסקור את התפיסות שעמדו בבסיס הוראת מקצועות היהדות – תנ"ך, היסטוריה של עם ישראל, תושב"ע, מחשבת ישראל וספרות עברית – מאז ראשית המאה העשרים במערכת החינוך הכללית. כמו כן אעסוק בהשפעתם של אישים כאחד העם, ביאליק, בובר ומנחי היסוד לחינוך היהודי ישראלי בארץ ישראל, בשינויים שחלו בתקופת קום המדינה לעומת המצב היום, שהביאו ליצירת המקצוע "תרבות יהודית ישראלית". אבהיר כי מדובר בגישה המושתתת על תפיסת היהדות כתרבות לאומית של העם היהודי ומאפשרת מפגש חווייתי עם התכנים – ללא כל ממד סמכותי ומתוך עמדה ביקורתית. יתר על כן, אעמוד על האילוצים שמציב משרד החינוך מתוך קבעונות מחשבתיים, אשר יוצרים עוד ועוד מקצועות חדשים במקום להבנות מחדש את התחום כחלק מהחינוך ההומניסטי. חינוך זה מחייב חשיבה אינטרדיסציפלינרית חדשה, המשלבת בין ההיבטים השונים של התרבות היהודית כתרבות פרטיקולרית. תרבות זו מתקיימת בתוך התרבות האנושית הכללית ומקיימת עימה דו שיח מתמיד.

זהות ישראלית, יהודית, חילונית והומניסטית במבחן הערכים – אורן יהי שלום

בהרצאתי אציג נקודת מוצא תיאורטית לאפיון הזרם החילוני בישראל מנקודת מבט קהילתנית. אדגים כיצד ערכים הומניסטים ("חזקים") של מחנכים והרקע בבתי הספר מלמדים על גלגולן של השקפות ("אמונות") לפחות מימי הביניים (רמב"ם) ועד לביטויין בזרם היהודי הגדול בזמננו. שורת אתגרים – פנימיים וחיצוניים – מקשים על עיגון הערכים בנרטיב הזהות ומזמינים התמודדות ארגונית ורוחנית.

המפגש הבינדתי בהשכלה הגבוהה – פרופ' זהבית גרוס

בהרצאתי אציג את הפרויקט הבינדתי בין יהודים וערבים (מוסלמים ונוצרים) שאני מובילה באוניברסיטת בר אילן כבר 24 שנים. אתמקד ברציונל התאורטי ובניתוח דרכי הפעולה בסוגיית האיזון שבין היבטים אוניברסליים ופרטיקולריים במפגש הבינדתי. כמון כן אציג את תוצאות מחקרי מאוסטרליה בנושא חינוך דתי בבתי הספר הממשלתיים באוסטרליה.

חינוך לאזרחות דמוקרטית בחינוך האסלאמי בישראל – ד"ר נג'ואן סעאדה

בהרצאתי אציג את המחלוקת סביב המושג דמוקרטיה כפי שהיא נתפסת על ידי הזרם הקונסרבטיבי והזרם הליברלי בעולם המוסלמי. כמו כן אתאר את תפיסותיהם של מורי דת מוסלמים בנושא מטרות החינוך האסלאמי בארץ ואת הטיפולוגיה שפיתחתי בעניין. לאחר מכן אדגים את תפיסותיהם של מורי דת מוסלמים בנושא הוראת הדמוקרטיה בכיתות שלהם ואציג את דעתי בנושא. לבסוף אסביר כיצד הדבר נושא זה קשור לתיאוריות בחינוך הדתי בחברות דמוקרטיות ורב־תרבותיות.

יהדות, זכויות אדם וזכויות אזרח – פרופ' הרב יהודה ברנדס

ההרצאה תעסוק במקורות העבריים־תורניים לערכי היסוד של זכויות אדם וזכויות אזרח. אבקש להצביע על הערכים המשותפים להגות ולהלכה היהודית עם המחשבה ההומניסטית, הדמוקרטית והליברלית, ולהצביע על נקודות המתח ביניהם. מתוך כך תיגזרנה מסקנות על שאלת הוראת הערכים הללו בחברה הדתית. המחקר הרלוונטי לנושא ההרצאה התקיים במסגרת המכון הישראלי לדמוקרטיה בתוכנית לזכויות אדם ויהדות, והניב שני הספרים: [יהדות וזכויות אדם](#), (2013) [יהדות וזכויות אזרח](#) (2019).

ערכים דמוקרטיים בחברה החרדית – ד"ר נחומי יפה

בהרצאתי אציג את ממצאי הסקר על ערכים דמוקרטיים בחברה החרדית שערכתי עם המכון הישראלי לדמוקרטיה. בהרצאה אתיחס לתת־מגזרים שונים בחברה החרדית והרצף החרדי המגוון העולה ממנה. בהמשך ההרצאה אתיחס למגמות הסותרות העולות מתוך הסקר ולמורכבות הדתית, הסוציולוגית והטיפולוגית שביב ערכים דמוקרטיים בתוך החברה החרדית. לבסוף אפרט את המשמעויות החינוכיות והמעשיות העולות מתוכו.

תקצירי קורות חיים של הדוברים (לפי סדר הופעתם)

פרופ' אבי שגיא

פילוסוף וחוקר של הפילוסופיה היהודית. פרופסור בחוג לפילוסופיה וראש התוכנית ללימודי פרשנות ותרבות באוניברסיטת בר אילן. כמו כן הוא משמש עמית מחקר בכיר במכון הרטמן בירושלים.

פרופ' רון מרגולין

פרופסור בחוג לפילוסופיה יהודית ותלמוד ובתוכנית לתואר שני במדעי דתות באוניברסיטת תל אביב. כמו כן הוא משמש ראש תוכנית אופקים להכשרת סטודנטים מצטיינים באוניברסיטת תל אביב להוראת היהדות כתרבות בבתי הספר התיכוניים הממלכתיים. חוקר מחשבת החסידות וההגות היהודית המודרנית, תהליכי חילון בחברה היהודית וחקר משווה של דתות. עמית מחקר בכיר במכון שלום הרטמן בירושלים ויו"ר ועדת המקצוע תרבות יהודית-ישראלית במשרד החינוך, ועדה אשר עיצבה את תוכנית הלימודים בתחום לכתות א-ט בחינוך הממלכתי.

מר אורן יהי-שלום

רב חילוני, מרצה בנושא יהדות כתרבות וחבר צוות המחקר להוראה בין-תחומית בפקולטה לחינוך בחיפה. יהי-שלום הקים את עמותת "חינוך ישראלי" ושימש מנכ"ל העמותה בשנים 1995-2005. במהלך תקופה זו סיים בהצטיינות מחקר לתואר מוסמך באוניברסיטת בר אילן בנושא אתנוגרפיה בתחנת הרדיו ערוץ 7.

פרופ' ירון להבי

פרופסור וראש הרשות למחקר והערכה במכללה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין וכן ראש המרכז הארצי של מורי הפיזיקה במכון ויצמן. עוסק בהכשרת מורים ובפיתוח תוכניות לימודים. במסגרת זו שימש מפתח-שותף בתוכנית וידיאדידקטיקה, שמטרתה לפתח כישורי הנחיה מקצועית בקרב מורים, באמצעות צילומי שיעורים בכיתתם. מחקריו עוסקים בהבנת מושגים מדעיים ובהוראתם, בהוראת פיזיקה, בשילוב בין מתמטיקה בהוראת הפיזיקה ובהכשרת מנחי מורים על בסיס התוכנית "וידידקטיקה". כמו כן הוא שותף בקבוצות מחקר בגרמניה ובארה"ב. בעל תעודת הוראה בפיזיקה.

פרופ' זהבית גרוס

פרופסורית בבית הספר לחינוך באוני' בר-אילן וראשת ההתמחות לניהול ופיתוח מערכות חינוך לא פורמליות. כמו כן היא משמשת ראשת קתדרת אונסקו לחינוך לערכים, סובלנות ושלום, ראשת מרכז סאל ון גלדר לחקר ספרות השואה והוראתה, וראשת ה-SIG לחינוך דתי באגודה האמריקאית לחקר החינוך AERA. נוסף על תפקידים אלו היא משמשת עמיתת כבוד מחקר באוניברסיטת סידני, עמיתת מחקר במכון טרומן באוניברסיטה העברית ויושבת הראש של Committee Publication של האגודה העולמית לחקר החינוך המשווה WCCES. גרוס היא מומחית לחקר הוראת השואה בבתי ספר לא יהודים בעולם. מחקריה מתמקדים בהפיכתה של הוראת השואה לחלק אינטגרלי מחינוך לשלום, לערכים ולזכויות אדם, חינוך נגד גזענות ושנאת זרים וליצירה של זהות אזרחית גלובאלית. בעלת תואר שלישי בחינוך מאוניברסיטת בר אילן.

ד"ר נג'ואן סעאדה

מרצה בתחום חינוך לערכים, חינוך רב־תרבותי וחינוך אסלאמי בפקולטה לחינוך במכללת אלקאסמי והמכללה האקדמית בית ברל. בוגר אוניברסיטת מישגן בתחום הכשרת מורים וחקר תוכניות לימודים. עמית בסמינר הבינלאומי לחקר חינוך דתי International Seminar on Religious Education וכן משמש חבר מערכת בכתב העת האקדמי Citizenship Teaching and Learning.

מחקריו עוסקים במשמעויות החינוך הערכי והחינוך לדתיות ולדמוקרטיה בחברה הערבית בישראל ובחברות מוסלמיות במזרח התיכון ובארה"ב. סעאדה עוסק בחקר המשמעויות והדילמות של חינוך לדמוקרטיה בחינוך האסלאמי וכן במורכבות של חינוך לערכים ולזהות דתית (בקרב מורים ותלמידים) בחברות דמוקרטיות ופלורליסטיות.

גב' מיכל דה־האן

בתפקידה כסגנית מנהל החמ"ד (החינוך הממלכתי־דתי) דה־האן אחראית ללמידה בחמ"ד, לפיתוח תוכניות ייחודיות בהלימה לאבני הדרך של החמ"ד וליעדי המשרד. כמו כן היא ממונה על החינוך המיוחד וקליטת עולים, על החינוך החברתי־ערכי־רגשי, על פיתוח הכשרות והשתלמויות בחמ"ד. לפני כן ניהלה את יחידת החמ"ד במינהל חברה ונוער, עסקה בטיפול זהות ציונית דתית ובהטמעת תוכניות לתפיסה חינוכית־ערכית, שימשה מפקחת במחוז מרכז וניהלה את תחום המנהיגות בחמ"ד.

פרופ' הרב יהודה ברנדס

נשיא המכללה האקדמית לחינוך הרצוג. לפני כן ניהל את בית הספר התיכון ע"ש הימלפרב בירושלים ושימש ראש בית המדרש בבית מורשה בירושלים. בעל תואר שלישי בתלמוד מהאוניברסיטה העברית והסמכה לרבנות מהרבנות הראשית לישראל.

ד"ר נחומי יפה

חברת סגל במחלקה למדיניות ציבורית באוניברסיטת תל אביב וחוקרת בתכנית חרדים במכון הישראלי לדמוקרטיה. מחקרה עוסקים בחברה החרדית ומתעסקים בעיקר בשאלות על עוני זהות ויחסים עם החברה הישראלית. בעברה היא יזמה את התכנית החדשה בהיסטוריה לחברה החרדית. בעלת תואר שלישי בפסיכולוגיה פוליטית מהאוניברסיטה העברית והתמחות בתר דוקטורט מהמרכז לכלכלה התנהגותית מאוניברסיטת פרינסטון.